

BREXIT'İN AB ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: İLK TAHMİNLER

Her ne kadar, Birleşik Krallık (BK) Başbakanı David Cameron daha 2013 yılının başında, bir sonraki seçimleri kazandığı takdirde ülkesinin AB üyeliği konusunda bir referandum yapacağını söylemiş olsa da, 23 Haziran 2016 tarihinde yapılan referandumun sonucunun AB'den çıkma yönünde olması karşısında, hem kendisinin hem de AB'nin bir çok geçirdiğini söylemek yanlış olmaz. Cameron'ın amaçladığı AB'den çıkmak yerine seçimleri kazanabilmek amacıyla, AB konusunda görüş ayrılıkları yaşayan Muhafazakâr Parti'yi birleştirebilmek, güçlenmeye başlayan milliyetçi popülist Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP)'ni dizginleyebilmek ve AB üyeliği konusunda herhangi bir oylama yapılmasını karşı çıkan İşçi Partisi'ni geri planda bırakmaktı oysa.

Referandumun sonucu bundan etkilenebilecek tüm kesimleri ciddi bir değerlendirme yapmaya itiyor.

Ayrıntılı ve sağlam bir analiz yapabilmek için vakit henüz erken. Bazı analistler BK'nın bu "yanlış"tan geri dönebileceğini, bu nedenle referandumun bağlayıcı olmadığı savunuyorlar. Nihai kararın çoğunluğu AB'de kalmaktan yana olan Parlamento tarafından alınabileceğine, İskoçya ve Kuzey İrlanda Parlamentolarının AB'den çıkma kararını onaylamayabileceğine, daha önce başka AB üyelerinin (*Danimarka Maastricht Antlaşmasının, İrlanda ise Lizbon Antlaşmasının onay sürecinde*) farklı nedenlerle gerçekleştirdikleri referanumlardan olumsuz sonuç çıkınca yaptıkları gibi referandumun tekrarlanabileceğine dikkat çekiyorlar. Bunun için şimdiden 4 milyon imza toplandığını söylense de, başta Angela Merkel olmak üzere AB üye devlet liderleri artık referandum sonucundan geri dönüş olmayacağını ifade ediyorlar.

Yaşanan şokun atlatılmaya çalışıldığı bu dönemde BK vatandaşları tarafından verilen kararların ülke üzerindeki olumsuz etkileri şimdiden görülmeye başladı bile. BK'nın para

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1155/Nilgun+Arisan+Eralp>

birimi Pound'un değeri ciddi biçimde düştü; Londra Borsası geriledi. İskoçya BK'dan ayrılma yönünde iki yıl önce yaptığı referandumunu tekrarlayacağını söyleyerek, başbakan düzeyinde AB yetkilileri ile temasa başladı.

Söz konusu referandum sonucunun AB tarihinde bir dönüm noktası teşkil edeceğine şüphe yok. Ancak bu sonucun uzun ve belirsiz bir boşanma sürecinin sadece başlangıcı olduğunun da anlaşılması lazım. Birçok belirsizliğe gebe olan bu "ayrılma süreci" konusunda net değerlendirmeler yapabilmek için, bilinmesi gereken unsurların başında BK'nın AB'den ayrılma koşulları geliyor. AB müktesebatına, Lizbon Antlaşması ile eklenen "ayrılma hükmü", Antlaşma'nın 50. Maddesinde yer alıyor. Bu maddenin işletilmeye başlaması için, ayrılmak isteyen üye devlet olarak BK'nın resmen başvuru yapması gerekiyor. Bu başvurudan sonra AB ve BK bir "ayrılma anlaşması" yapabilmek için müzakereleri başlatabiliyorlar. İki yıla kadar uzayabilecek bu müzakereler için ek süre gerekip gerekmediğine ise, 27 AB ülkesinin oybirliği ile karar vermesi gerekiyor.

AB liderlerinin BK'daki referandum sonucunu değerlendirdikleri 28-29 Haziran tarihli zirvede, BK'nın çıkışının, AB'nin Yunanistan'ın ekonomik durumu, mülteci krizi ve komşu bölgelerdeki krize karşı politika belirlemeye çalıştığı bu günlerde daha fazla belirsizlik ve dolayısıyla istikrarsızlık yaratmaması için, çıkış sürecinin bir an önce başlatılması istendi. Bu talebe karşın BK'nın AB'den ayrılmasının beş yıl kadar sürebileceği konuşuluyor. Ancak bu süreç tamamlanıp BK AB'den resmen ayrıldıktan sonra, AB ile BK arasında bu sefer bir "ortaklık anlaşması" yapılması gündeme gelebilecek. Söz konusu AB zirvesinin sonuçlarında da ifade edildiği gibi, anlaşmanın koşullarının belirlenmesinde bu kez AB ağırlığı hissedilecek. Zirve sonuç belgesinin ancak iki sayfa olmasına rağmen, ayrıntıya girildi ve BK'ya "AB tek pazarının bir parçası olarak kalmak istiyorsan, kişilerin serbest dolaşımına karşı çıkmaman gerekir" denildi. Bu vurgunun nedeni, referandum sürecinde, AB'den ayrılmak isteyen kesimlerin en fazla kişilerin serbest dolaşımına karşı çıkmaları ve AB'den bu tavizi koparamamış olan Cameron'ı başarısızlıkla suçlamış olmaları...

Bu aşamada BK'daki referandum sonucunun AB üzerindeki olası etkileri konusunda şunlar söylenebilir:

- **AB ve yabancı karşıtı milliyetçi populist partilerin güçlenmesi**

BK'da referandum sürecinde, AB'den çıkışı destekleyen kampanyada AB bütünleşmesi, göçmenler ve genelde yabancı karşıtlığının *(bu bağlamda Türkiye'nin üyeliği "tehlikesi" de kampanya da koz olarak kullanıldı)* prim yapmasının ve referandum sonucunda bu kampanyanın "zafere ulaşması"nın, AB genelinde yabancı düşmanlığını körükleyen kesimlerin elini güçlendireceğini tahmin etmek zor değil. Hemen referandum ertesinde Fransa'daki Milli Cephe'nin başkanı Marine Le Pen ve Hollanda'da Hollanda Özgürlük Partisi lideri Geert Wilders'in attığı "zafer çılgınlıkları" bu beklentiyi güçlendiriyor.

- **AB bütünleşme sürecinin yavaşlaması ve AB'nin iddialı hedefler koymak yerine halkın sorunlarını gidermeye yönelik pragmatik önlemler alması**

BK'daki referandum sonucu, birçok kişi tarafından, AB üzerindeki etkisi açısından 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılmasına benzetiliyor. Ancak Berlin duvarının yıkılmasının yarattığı Avrupa'nın birleşmesi ve bütünleşmesi sürecinin hızlanmasının tam tersi bir etki yaratması bekleniyor. Görünüşe göre, AB'de barış ve birliktelik siyaseti yapanlar değil, nefret siyaseti yapanlar yükselişte. Bu durum da AB bütünleşme sürecini ve bu sürecin liberal demokratik değerlerini sallantıya sokuyor. Sonuçta AB'nin dağılması, başka AB ülkelerinden AB'den çıkış referandumları beklenmese bile, Avrupa siyasetinde ulusal faktörler daha ağırlıklı bir rol oynayacağı benziyor.

2009 yılından beri Avro ve mülteci krizlerinin olumsuz sonuçları ile başa çıkılamamasının da etkisiyle yükselişte olan AB karşıtı milliyetçi-popülist kesimlerin güçlenmesi de bu beklentiyi artırmakta. İtalya'nın bu yılın sonunda, bölgelerin Parlamentoda temsil edilmesini sağlayacak olan bir anayasa değişikliğini referanduma götüreceği olması, 2017 yılında Fransa'da başkanlık seçimi, Almanya'da ise federal seçimlerin yapılacak olması, siyasetçilerin kamuoyunda da yaygınlaşan AB karşıtlığını gözardı ederek, daha bütünleşmiş bir Avrupa konusunda çalışmalarını çok zorlaştırıyor. Pew Araştırma Merkezinin, 10 AB ülkesinde yaptığı bir kamuoyu yoklamasının sonuçlarına göre Avrupalıların % 47'si AB konusunda olumsuz bir görüşe sahip. Bu oran Fransa'da % 61, Almanya'da ise % 48.

Bu nedenle, son AB zirvesinde, BK'daki olumsuz sonuca "daha fazla AB" diyerek karşı çıkılması gerektiği yolundaki, tabir-i caizse hamasi söylemler dillendirilse de, *(bu söylemler daha çok Avrupa Komisyonu'ndan geldi)* AB artık, en azından uzunca bir süre, halktan kopuk bir şekilde karar veremeyecek ve vatandaşların güncel sorunlarına daha duyarlı olacak. Bu tür sorunlara örnek olarak, uçuş ücretlerinin azaltılması, dolaşım(roaming) ücretlerinin kaldırılması, diğer AB üye devletlerinde eğitim olanaklarının artırılması gibi hususlar gösteriliyor.

- Ekonomik ve mali nitelikli sorunlarla karşılaşılması

BK'nın AB'den çıkışı kesinleştiği takdirde, AB bütçesine önemli kaynak sağlayan bir üye devlet olması nedeniyle AB bütçesinde kaynak sorunları ile karşılaşılması bekleniyor. Bu nedenle, AB bütçesinin yeniden bir reform sürecine sokulması zorunluluğu ile karşılaşılabilir. Avrupa Komisyonu bu konudaki önerilerini 30 Haziran'da yayımladı.

Ayrıca BK AB'den ayrılarak "tek pazar" dışında kalır, ülke ile AB arasında yapılacak olası bir ortaklık anlaşması da bu sorunu çözmezse, AB de ciddi büyüklükteki bir ihracat pazarını kaybedeceği gibi, yaklaşık 3 milyon AB vatandaşı iş olanağı sağlayan (800,000 Polonyalı) BK'nın serbest dolaşım dışında kalması, AB işgücü piyasası açısından küçümsenemeyecek bir kayıp olacak.

Ayrıca, Avro bölgesinde olmamasına rağmen mali piyasalardaki hakimiyeti nedeniyle BK'nın AB'den çıkış sürecinin başlaması bile AB mali piyasalarını sarsabilecek ve bankacılık da dahil olmak üzere mali piyasalara ilişkin AB mevzuatının özellikle Avro bölgesindeki hakim ülkeler olan Almanya ve Fransa tarafından gözden geçirilmesi gerekecek. Bu nedenle, özellikle bu iki ülkenin Avro bölgesi konusundaki *(zor durumdaki ülkelerin kurtarılması, bankacılık birliği vb. gibi konularda)* görüş ayrılıklarını gidererek siyasi bir uzlaşmaya varmaları bekleniyor. Ayrıca, Avro bölgesinde bir dağılma beklenmese de, BK ayrıldıktan sonra sayıları sekize inecek olan Avro sistemi dışında kalan ülkelerin sisteme girme konusunda istekli hale getirilebilmesi için, Avro'nun refahı artırabileceğinin kanıtlanması da gerekli olabilecek.

- AB'de Almanya'nın ağırlığının artması ve bunun AB'de gerilim yaratması

Son yıllarda Fransa'nın özellikle ekonomik açıdan zayıflaması ve BK'nın AB'den "yarı kopuk" olması nedeniyle, ikinci dünya savaşından kaynaklanan nedenlerle arzusu hilafına da olsa Almanya AB'de "doğal lider" niteliği kazanmıştı. Avro krizi, mülteciler ve Ukrayna konusunda AB'nin politikaları kaçınılmaz olarak Almanya tarafından belirlendi. BK'nın AB'den çıkışı sonrasında Almanya'nın hâkimiyetinin artması olasılığı kuvvetli. Her ne kadar Almanya buna istekli olmasa ve bu olası gelişmeyi "yükünün artması" olarak yorumlasa da, bu durum AB üye devletleri arasında gerilimi artırabilecek. 2016'nın ikinci yarısında AB'nin dönüşümlü dönem başkanlığını üstlenecek olan Slovakya Başbakanı Robert Fico'nun 30 Haziran'da

yaptığı konuşmada “AB'nin önemli kararlarının az sayıda ülke tarafından alınmasına karşı çıkması” bu gerilimin bir işareti olarak algılanabilir.

- **AB ile ABD arasında müzakereleri süren Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması'nın gecikmesi**

Her ne kadar AB'nin yapacağı ticaret anlaşmalarında üye devletler değil Avrupa Komisyonu yetkili olsa da, Avrupa Komisyonu olası bir BK çıkışını müzakere pozisyonuna yansıtmak zorunda kalacağından ve bu çıkış en azından iki yıl süreceğinden, AB ve ABD açısından çok önemli görülen bu anlaşmanın gerçekleşmesi gecikecektir.

BK çıktıktan sonra ülkenin AB ticaret sistemine ve dolayısı ile ABD ile yapılan anlaşmaya nasıl katılacağı da müzakere edilecek bir “ortaklık anlaşması” ile belirleneceğinden Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması bir başka bahara kalabilecektir. BK'ın içinde olmadığı bir anlaşma ise, ABD AB'ye yaptığı ihracatın beşte birini BK'ya yaptığı, AB'den yaptığı ithalatın ise sekizde birini BK'dan gerçekleştirdiği için, ekonomik açıdan değerli bir anlaşma niteliği taşımayacaktır.

- **AB'nin dış ve güvenlik politikası daha da zayıflaması, AB'nin uluslararası platformdaki gücünün azalması**

AB'nin tam da “Global Strateji”sini yayımladığı bu günlerde ciddi bir diplomatik ve askeri güce sahip olan BK'nın AB'nin dışında kalması, AB'nin dış politikada güçlendirmeye çalıştığı elini iyice zayıflatacak ve AB'nin güvenlik ve savunma alanında NATO'ya bağımlılığını kalıcı hale getirecektir.

Ayrıca, dış politika ve güvenlik konularında AB ile ABD arasında bir “köprü” niteliği gören BK'nın AB'den ayrılması, AB ile ABD arasında bazı anlaşmazlıklara da yol açabilecektir.